

UNIwersytet Łódzki
Katedra Handlu i Finansów Międzynarodowych

**WARUNKI UCZESTNICTWA POLSKI
W UNII EUROPEJSKIEJ**

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
1999

UNIwersytet Łódzki
Katedra Handlu i Finansów Międzynarodowych
90-255 Łódź, ul. P.O.W. 3/5, tel. (0-42) 633-08-57

Redakcja naukowa:
JANUSZ BILSKI, MAŁGORZATA JANICKA

Materiały na konferencję naukową
26-27 październik 1999 roku

ISBN-83-87749-13-3

ŁÓDZKIE TOWARZYSTWO NAUKOWE
90-447 Łódź, ul. Piotrkowska 179
tel. (42) 636-10-26, tel./fax (42) 636-19-95

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Maria Bijak-Kaszuba	
Problem deficytu w handlu między Polską a Unią Europejską	9
Janusz Bilski	
Liberalizacja przepływów kapitałów w Polsce, doświadczenia państw Unii Europejskiej	24
Małgorzata Czernielewska	
Strefa wolnego handlu między Polską a Wspólnotą Europejską – ekonomiczne skutki	33
Michał Dobroczyński	
Czynniki integrowania Polski z cywilizacją społeczno-gospodarczą Unii Europejskiej	43
Ryta Iwona Dziemanowicz	
Zasady zwrotu podatku od wartości dodanej w rolnictwie europejskim a rozwiązania polskie	55
Grigorios Gikas	
Grecja. Doświadczenia z procesu wyrównywania różnic rozwojowych względem Unii Europejskiej	67
Marian Gorynia, Monika Sulimowska	
Luka konkurencyjna w zachowaniach przedsiębiorstw a przystąpienie Polski do Unii Europejskiej	75
Eugeniusz Gostomski	
Rola kapitału zagranicznego w dostosowaniu polskiej bankowości do funkcjonowania w warunkach rynku finansowego Unii Europejskiej	93
Małgorzata Janicka	
Budowa sektora polskich banków inwestycyjnych w świetle perspektyw integracji z Unią Europejską.....	105
Anna Barbara Kisiel-Łowczyc	
Polska w handlowej integracji państw bałtyckich	113
Paweł Kowalewski	
Wpływ euro na funkcjonowanie międzynarodowego systemu walutowego (msw)	125
Aneta Kuna	
Polityka dumpingowa Unii Europejskiej jako instrument ochrony rynku przed nieuczciwą konkurencją	137
Anna Midera	
Perspektywy współpracy transgranicznej USA-Meksyk w świetle porozumienia NAFTA.....	149

Magdalena Rosińska

Możliwe scenariusze adaptacji polskiego rolnictwa do wymogów WPR UE	159

Janusz Rowiński

Harmonizacja prawa w dziedzinie gospodarki żywnościowej z prawem Unii Europejskiej – spojrzenie ekonomisty	171

Jerzy Schroeder

Wpływ członkostwa w Unii Europejskiej na kształtowanie kadry kierowniczej przedsiębiorstw międzynarodowych	191

Piotr Stachowiak

Droga Polski do Euro	202

Janusz Świerkocki

Czy polska gospodarka sprosta konkurencji rynku wewnętrznego Unii Europejskiej?	210

Marta Wincęwicz

Zarządzanie Zasobami Ludzkimi	222

Robert Woreta

Budżetowe konsekwencje integracji Polski z Unią Europejską	238

Kazimierz Zabielski

Geneza Euro	252

Przemysław Żurawski vel Grajewski

Wchodzenie Polski do Unii Europejskiej w kontekście stosunków Rzeczypospolitej z państwami WNP (problem kontroli granic – szanse i zagrożenia)	272

GRECJA. DOŚWIADCZENIA Z PROCESU WYRÓWNYWANIA RÓŻNIC ROZWOJOWYCH WZGLĘDEM UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wprowadzenie

Przed nieomal dwudziestu laty Grecja uzyskała status kraju członkowskiego Unii Europejskiej. Rozszerzenie Unii o Grecję, a później Hiszpanię i Portugalię, a zatem kraje o specyficznej strukturze społeczno-gospodarczej stworzyło istotne problemy dla realizacji efektywnej integracji. Wynikało to z jednej strony z faktu, iż przejście od „dziewiątki” do „dwunastki” odbyło się w mało sprzyjających warunkach, zarówno jeśli chodzi o ogólny stan koniunktury gospodarczej na obszarze Unii, jak i o właściwości gospodarek trójki krajów. Przyjęcie nowych państw spowodowało pogłębienie zarysowującego się we wnętrzu Unii symbolicznego już podziału na bogatą Północ i biedne Południe oraz kształtowanie się procesów integracyjnych zgodnych z koncepcją „Europy dwóch prędkości”, czy „dwóch poziomów”. Istnienie dużych różnic w poziomie rozwoju między krajami czy regionami obszaru integracyjnego wpływa na osłabienie spójności integracyjnej, czyli stopnia powiązania ze sobą poszczególnych części ugrupowania. Ponieważ poziom rozwoju gospodarczego jest wyznaczony przez odpowiednio rozwiniętą i rozbudowaną strukturę gospodarczą, troska o wzmocnienie narodowych struktur gospodarczych stanowi jedno z najważniejszych zadań każdego systemu integracji międzynarodowej. Zadanie to z jednej strony zabezpiecza przed wpływami dezintegracyjnymi, z drugiej umożliwia uzyskanie w skali ugrupowania dodatkowych efektów w wyniku pojawienia się efektu synergicznego. Częstokroć za syntetyczny wskaźnik postępu procesów integracyjnych uznaje się wzrost lub spadek różnic rozwojowych. Stąd też wypełnienie luk istniejących zarówno wewnątrz poszczególnych krajów, jak i między krajami uznawane jest za najistotniejsze zadania do realizacji na szczeblu Unii, jak i poszczególnych krajów.

Referat składa się z trzech części. W części pierwszej przedstawiono najistotniejsze przemiany jakie dokonały się w gospodarce greckiej w okresie jej przynależności do Unii. Część ta zawiera również prezentację obecnej sytuacji ekonomicznej Grecji w ujęciu statycznym przy wykorzystaniu określonych wskaźników ekonomicznych. Część druga zawiera analizę głównych problemów gospodarki greckiej na obecnym etapie jej rozwoju. Trzecia część opracowania jest próbą oceny przyszłości gospodarki greckiej w oparciu o analizę słabości i możliwości na tle planowanych przemian w ramach Unii Europejskiej.

2. Przemiany gospodarki Grecji

Grecja w latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych była jednym z najszybciej rozwijających się krajów europejskich. Przy czym najsilniejsze tempo rozwoju gospodarczego zanotowano w latach sześćdziesiątych, kiedy to dochód narodowy wzrastał średniorocznie o 7,7%. Pozwoliło to na pewne zbliżenie się do poziomu średnioeuropejskiego. W następnym dziesięcioleciu wskaźnik ten obniżył się do 4,3%.

Spowolnienie procesu było głównie skutkiem pojawienia się pierwszego kryzysu energetycznego. Interpretacja ta jest zgodna z ogólnie obserwowaną zależnością zgodnie z którą w okresie ogólnej ekspansji następuje zbliżanie się poziomu rozwoju krajów słabiej rozwiniętych do poziomu krajów wyżej rozwiniętych i powiększanie się przepaści w okresie ogólnej recesji¹. Wzrostowi dochodu narodowego towarzyszyły przekształcenia w strukturze gałęziowej i działowej gospodarki. W porównaniu, jednakże, z innymi krajami europejskimi, rolnictwo w dalszym ciągu miało znaczny udział w zatrudnieniu i dochodzie (por. tab. nr 1). Jednocześnie dochód narodowy Grecji na jednego mieszkańca w latach 1975-81 utrzymywał się na poziomie 0.3 analogicznego wskaźnika dla Danii, a więc kraju o najwyższym wskaźniku wśród państw Unii w tym okresie oraz 0.4 przeciętnej wszystkich krajów Unii².

¹ S.Darwick, D.Nguyen, OECD Comparative Economic Growth 1950-85: Catch-up and Convergence, American Economic Review, Vol. 79, No 5, December, 1989.

² OECD National Accounts, Paris, 1984.

Tabela 1. Udział poszczególnych działów gospodarki w tworzeniu dochodu narodowego brutto (DNB) i w zatrudnieniu w 1981 r. (%)

	Udział w DNB			Udział w zatrudnieniu		
	Rolnictwo	Przemysł	Usługi	Rolnictwo	Przemysł	Usługi
UE*	4,5	44,4	51,1	5,8	40,9	53,3
Grecja	18,6	31,0	50,4	27,2	28,9	41,8

* dziesięć krajów członkowskich

Źródło: OECD National Accounts, Paris, 1984.

W ten sposób, uzyskując w 1981 roku status pełnoprawnego członka Unii, Grecja charakteryzowała się nadal znacznie niższym poziomem rozwoju aniżeli przeciętny w tym ugrupowaniu. Dokonujące się przemiany okazały się daleko niewystarczające dla wyrównania różnic rozwojowych względem pozostałych krajów członkowskich. Przystąpienie do zachodnio-europejskiego ugrupowania rozpoczęło procesy dostosowawcze, w szczególności zaś dyktowało konieczność przyspieszenia reform struktur gospodarczych i proefektywnościowego orientowania gospodarki. Tempo i efekty przemian dokonanych w odpowiednim czasie decydują bowiem o uzyskanym stopniu zbliżenia i związanej z nim zdolnością do współpracy w ramach ugrupowania. Wielkości ekonomiczne charakteryzujące gospodarkę grecką w tym okresie wskazują jednak na utrzymywanie się istotnych odchyleń od przeciętnych Unii i skłaniają do wniosku o wieloletnim opóźnieniu procesów przemian i nagromadzeniu strukturalnych problemów.

W pięcioleciu 1981-85 dochód narodowy Grecji wykazywał tendencje do znacznie niższego wzrostu aniżeli w latach poprzednich (Grecja – 1,0% średniorocznie, UE (9) – 1,3%)³. Okresowi niskiego tempa wzrostu towarzyszyła mała aktywność inwestycyjna przedsiębiorstw. Duży wpływ miały na to zjawisko m.in. zmiany polityczne dokonane w 1981 roku, w wyniku których władzę przejęli socjaliści z partii PASOK. Wywołało to obawy o zmianę kierunków w polityce społeczno-gospodarczej i oddziaływało negatywnie na ogólny wolumen inwestycji, przede wszystkim zaś osłabiło działalność inwestorów zagranicznych. To zahamowanie tempa wzrostu dochodu narodowego na początku lat 80-tych wystąpiło z różnym natężeniem w poszczególnych państwach. Powszechna w zasadzie utrata przez gospodarkę światową dynamizmu rozwojowego była przejawem pojawiającego się w tym okresie załamania. Przełom lat 70-tych i 80-tych określa się niekiedy jako moment, kiedy międzynarodowy charakter kryzysu przekształcił się

³ European Commission.

w globalny. Przyjęcie tej cezury czasowej jako punktu przegięcia w rozwoju gospodarki światowej uzasadnia szereg faktów, między innymi nagły wzrost bezrobocia, zwrot w polityce Stanów Zjednoczonych prowadzący do deprecjacji dolara i wzrostu stopy procentowej, jak również silny zniżkowy trend cen surowców. Jednakże utrzymanie się negatywnych tendencji w kształtowaniu podstawowych wielkości ekonomicznych Grecji w drugiej połowie lat 80-tych wskazuje na głębsze problemy strukturalne tej gospodarki. Tym bardziej, że charakterystycznym dla tego okresu jest silny wzrost obserwowany w Hiszpanii i Portugalii, który mógłby sugerować kolejny etap procesu doganiania bardziej zaawansowanych gospodarek Europy⁴, a w wyniku którego te dwa kraje - charakteryzujące się na początku lat 80-tych porównywalną do Grecji strukturą i sytuacją ekonomiczną - znacznie wyprzedziły jej poziom rozwoju. Kształtowanie się podstawowych wielkości ekonomicznych w latach 90-tych prezentuje tabela nr 2.

Tabela 2. Zestawienie zmian głównych wielkości ekonomicznych dla Grecji (1993-1998)

	1993	1995	1997	1998
Dochód narodowy brutto (ceny stałe, % zmian do roku poprzedniego)	2,0	1,8	3,5	3,0
Inwestycje prywatne (ceny stałe, % zmian do roku poprzedniego)	5,5	5,6	9,4	8,4
Inwestycje państwowe (ceny stałe, % zmian do roku poprzedniego)	bd	10,5	18,2	12,0
Udział poszczególnych działów w tworzeniu DN				
- rolnictwo	10,3	9,8	8,1	8,0
- przemysł	25,2	22,1	21,9	21,1
- usługi	64,5	68,1	70,0	70,9

Źródło: National Bank of Greece.

⁴ Średnioroczna stopa wzrostu GDP na jednego mieszkańca wynosiła w okresie 1985-89 5,4% w Hiszpanii, 6,6% w Portugalii przy średniej dla europejskich krajów OECD na poziomie 3,8%. Analogiczny wskaźnik dla Grecji kształtował się w tym okresie na poziomie jedynie 0,4% rocznie.

3. Podstawowe problemy gospodarki greckiej

Dotychczasowe doświadczenia gospodarki greckiej potwierdzają tezę, mówiącą o tym, że proces wyrównywania różnic rozwojowych w ramach ugrupowania nie jest procesem spontanicznym, lecz musi być wspierany aktywną i konsekwentną wewnętrzną polityką gospodarczą. Nie bez znaczenia jest również fakt, że Grecja, długi okres po oficjalnym przystąpieniu do Wspólnoty, stosowała środki ochrony swego rynku przed zagraniczną konkurencją.

Zgodnie z teorią unii celnej akces do ugrupowania takiego jak Unia Europejska winien wywołać w gospodarkach krajów przyłączonych określone skutki. W rezultacie zwiększonej konkurencji czynniki produkcji przesuwane są do działów i gałęzi o przewadze komparatywnej. Jednocześnie koncentracja środków produkcji w mniejszej liczbie przedsiębiorstw lub w określonych gałęziach może powodować ekonomię skali. Poziom korzyści zależeć tutaj będzie jednak od stopnia, do którego krajowe i zagraniczne produkty są względem siebie substytucyjne, ale także od elastyczności czynników produkcji, szczególnie zaś czynnika pracy i infrastruktury sensu stricto (włączając system kształcenia)⁵. Pojawienie się tego typu skutków w Grecji zostało ograniczone przez utrzymywanie niesymetrycznych warunków współpracy z resztą ugrupowania w tak zwanym okresie przejściowym. Powodowało to istnienie istotnych barier, które do pewnego stopnia tłumaczyły relatywnie niewielkie zmiany w strukturze produkcji i specjalizacji handlowej. Zgodnie z artykułami 25 i 31 Porozumienia o Przystąpieniu Grecji do Unii, sukcesywne obniżanie ciał importowych, przyjmując za bazę wartość ciał z 1980 roku, przebiegało następująco: 1.1.1981 - 10%, 1.1.1982 - 10%, 1.1.1983 - 20%, 1.1.1984 - 20%, 1.1.1985 - 20%, 1.1.1986 - 20%. A zatem ciał importowe zostały całkowicie zniesione dopiero od 1 stycznia 1986 roku. Natomiast okres przystosowawczy w odniesieniu do innych form ograniczania importu rozciągnięty został do roku 1989.

Bardzo istotny wpływ na całokształt zmian dokonujących się w gospodarce greckiej miały procesy inflacyjne. Negatywne oddziaływanie nieustannego wzrostu cen na procesy reprodukcji obejmowało różne dziedziny: inflacja wpływała na politykę kredytową przez wzrost stopy procentowej, a więc tym samym przez podniesienie ceny kredytu, odbijało się to negatywnie na procesie akumulacji obniżając skłonność do oszczędzania, stwa-

---

⁵ Bogwati, J.(ed.), *International Trade: Selected Readings*, MIT, 1981 [w:] Larre, B., Torres, R., *Is Convergence a Spontaneous Process? The Experience of Spain, Portugal and Greece*, OECD Economic Studies, Nr 16, Spring 1991, str. 176.

rzało klimat niepewności i zwiększonego ryzyka w działalności gospodarczej, zwłaszcza inwestycyjnej, zaostrzało stosunki społeczne, a w okresie recesji uniemożliwiało skuteczne stosowanie instrumentów polityki antyinflacyjnej, komplikując i tak niełatwy problem wyboru odpowiednich środków polityki ekonomicznej. Mimo że wysoka stopa inflacji utrzymywała się do połowy lat 80-tych niemal we wszystkich krajach Unii Europejskiej to jednak w Grecji tendencje do wzrostu cen nie zostały ograniczone równie skutecznie jak w innych krajach. Badane relacje pomiędzy inflacją w Grecji i jej poziomem w krajach UE i OECD wykazywały, że podczas gdy w 1990 roku była ona 3,6 razy wyższa od przeciętnego poziomu w krajach UE i 3,7 w stosunku do OECD to w 1991 roku relacje te kształtowały się odpowiednio na poziomie 4,2 i 4,5⁶. W 1998 roku w wyniku realizacji programu ograniczania dochodów i polityki pieniężno-kredytowej w ramach programu stabilizacyjnego inflacja w Grecji została ograniczona do 4,5%⁷ (a zatem niemal dwukrotnie wyższa od średniej krajów członkowskich Unii).

Wolnemu działaniu sił rynkowych szkodził również znaczny udział sektora publicznego i szeroki zakres kontroli cen. W latach 1979-91 prywatyzacja stała się elementem polityki gospodarczej realizowanej w dziesiętkach krajów. Jednakże w raporcie Banku Światowego wydanym w końcu 1990 roku prezentującym postęp w procesie prywatyzacji w 83 krajach świata Grecja nie jest wymieniana. Przez cały miniony okres przedsiębiorstwa publiczne wykorzystywane były w różnym stopniu do realizacji celów krótkookresowych, głównie zwiększania aktywności i – z reguły – nie były zarządzane zgodnie z kryteriami rynkowymi. Centralne subsydia rządowe pozwalały na utrzymanie się deficytowych przedsiębiorstw i hamowały efektywny przepływ kapitału. Źródeł tych problemów szukać należy w okresie 1950-72, kiedy to rozpoczęto tworzenie państwowych organizacji użyteczności publicznej, które stopniowo przybrały obecny kształt państwowych monopolii. W dziesięcioleciu 1973-83 okazało się, że system stworzony w ramach sztucznego otoczenia nie wytrzymuje konkurencji zewnętrznej i nowych warunków wywołanych kryzysami energetycznymi. Dla „uzdrowienia” sytuacji rozszerzono interwencjonistyczną i protekcjonistyczną działalność państwa. W tym samym czasie deficytowe przedsiębiorstwa przeszły na własność państwa. W okresie po 1984 roku znaczna część zaciągniętego długu wewnętrznego i zagranicznego przeznaczana była na utrzymanie państwowego status quo, bankrutującego i nieefektywnego gi-

---

⁶ European Commission.

⁷ J.w.

ganta w postaci sektora „użyteczności publicznej”. Pierwsze wysiłki prywatyzacyjne podjęte zostały w Grecji w 1992 roku. Jednak dotychczasowe rezultaty tego procesu nie dały jeszcze istotnych zmian w odniesieniu do struktury własności gospodarki.

Problemem zajmującym ważne miejsce w polityce rządu jest również gospodarka „drugiego obiegu”. Zjawisko to przybrało w Grecji nadzwyczajne rozmiary. Ostatnie szacunki dla 1990 roku mówią o 40% gospodarki paralelnej w stosunku do oficjalnego dochodu narodowego⁸.

4. Prognozy na najbliższe lata

Dążenie do osiągnięcia poziomu kryteriów z Maastricht (dotyczących deficytu budżetowego, długu publicznego, inflacji, stóp procentowych i stabilności waluty), warunkujących przystąpienie do Unii Gospodarczej i Monetarnej, to główny cel przyjmowanych i realizowanych w krajach członkowskich Unii, jak również w Grecji, programów stabilizacyjnych. Realizacja tych programów ma przynieść pożądane efekty w pierwszej kolejności w odniesieniu do deficytu budżetowego.

Ocenia się, że w krótkim okresie zaostrezenia budżetowe oddziaływały i będą oddziaływać spowalniająco na aktywność gospodarczą. Jednakże krótkookresowe negatywne skutki popytowe będą równoważone korzystnymi warunkami, jakie dają: ustabilizowana gospodarka, niskie stopy procentowe i silniejszy popyt inwestycyjny.

Grecja jest nadal dość odległa od wypełnienia kryteriów z Maastricht. Konkretnie: zadłużenie publiczne sięgało w 1998 roku 107,7% (wymagany poziom 60%), stopa inflacji 4,5% w porównaniu z 3,2% przyjętym za wymóg oraz długookresowa stopa procentowa 9,8% (7,7% - kryterium przystąpienia do Unii). Jedynie w odniesieniu do deficytu budżetu w relacji do dochodu, Grecja osiągnęła wymagany próg - 3,0%. Wskaźnik ten w 1998 roku sięgał w Grecji 2,2%. Zostało to osiągnięte w wyniku obcięcia wydatków i wzrostu podatków. Polityka ta jednak stworzyła spowolnienie procesów wzrostowych i pogorszenie sytuacji na rynku pracy.

Determinacja rządu w ograniczaniu wydatków przynosi rezultaty, ale znacznie mniejsze od zamierzonych. W ramach programu oszczędności budżetowych dokonywane są działania ograniczające sektor państwowy w gospodarce. Działania oszczędnościowe prowadzone są w pełnym zakresie w odniesieniu do sfery budżetowej. Pociągają za sobą ograniczenie wydat-

⁸ Ogólnie na temat zjawiska „gospodarki II obiegu”, zob. G.Gikas, Przyczyny i konsekwencje gospodarki drugiego obiegu, Gospodarka Narodowa, nr 9, 1992.

ków na cele wojskowe, finansowanie przemysłu obronnego, ale także na szkolnictwo i służbę zdrowia.

Wydaje się, iż czynnikiem utrudniającym szybki wzrost gospodarczy Grecji jest usztywniona struktura gospodarcza. Powoduje ona utratę elastyczności gospodarki w procesie alokacji zasobów, absorbowania szoków i w stwarzaniu warunków do wzrostu produktywności czynników produkcji. Mimo pewnych sukcesów, jak reformy podatkowe, ograniczanie subsydiów rządowych czy zapoczątkowana prywatyzacja własności państwowej, przekształcenia strukturalne przebiegają zbyt wolno.

Poważnym utrudnieniem jest również mała gotowość społeczeństwa do ponoszenia wyrzeczeń w imię zwiększenia przyszłych efektów. Słaba jest świadomość, że obecne koszty społeczne mają służyć nie tylko zwiększeniu przyszłych zysków, ale utrzymaniu obecnego dobrobytu w warunkach pogłębiającej się konkurencji w skali światowej. Niezadowolenie społeczeństwa ma swoje źródło również w problemie zatrudnienia. Rząd stojący wobec alternatywy: walka z bezrobociem czy pogłębienie integracji, zdecydował się ponieść koszt, jakim jest bezrobocie, zakładając, że realizowana polityka ekonomiczna stworzy stabilne warunki makroekonomiczne, korzystne dla długookresowych procesów rozwojowych.

5. Zakończenie

Mimo stosunkowo długiego okresu przynależności Grecji do UE, nie zdołano wyeliminować znacznych jeszcze różnic rozwojowych. O dalszym rozwoju Grecji i jej przyszłym położeniu we Wspólnocie zadecydują działania i efekty w takich obszarach jak: polityka stabilizacji prowadząca do ograniczenia inflacji, prywatyzacja znacznej części sektora publicznego, likwidacja monopolistycznej pozycji wielu przedsiębiorstw i udoskonalenie konkurencji, poprawa infrastruktury.

Przykład Grecji udowadnia, że korzyści z otwarcia gospodarki i dostępu do rynków mogą być znacznie ograniczone brakiem skutecznych i konsekwentnych działań wewnątrz kraju.